

بیم‌های بزرگ و امیدهای کوچک در اجلاس اقلیمی دبی

بیست‌و‌هشتمین اجلاس سالانه اقلیمی در شهر دبی

۱۲ دسامبر/ ۲۱ آذر

اعظم بهرامی

اکتیویستی که در کنفرانس اقلیمی دبی در نشست‌ی درباره سوخت‌های فسیلی اعتراض می‌کند

«بیست و هشتمین نشست سالانه اقلیمی در شهر دبی به کار خود پایان داد. نشست‌ی که قرار است برنامه‌ها و قوانینی برای نجات کره زمین تدوین کند. اعظم بهرامی به بررسی این نشست پرداخته که نظر به اهمیت این گزارش گروه خبر کمیسیون شورای ملی تصمیم به بازپخش آن اقدام می‌کند»

کارگروه خبر شورای ملی تصمیم

در باره نویسنده

اعظم بهرامی پژوهش‌گر و فعال محیط زیست مقیم ایتالیا، متولد ایران و دانش‌آموخته مدیریت و فیزیک محیط زیست و انرژی‌های نو در ایران و ایتالیا است. او نویسنده مقالاتی درباره زنان و محیط‌زیست در رسانه‌ها و وبسایت‌های فارسی و ایتالیایی است. او علاوه بر زمینه تخصصی خود دستی در نویسندگی و فیلم‌سازی هم داشته و یکی از داستان‌های کوتاه او برنده جایزه داستان‌نویسی صادق هدایت در سال ۱۳۸۱ شده است، همین‌طور فیلم او 'طلوع' در همین سال منتخب جشنواره سینماحقیقت در بخش دانشجویی بوده است. خانم بهرامی در سال ۱۳۹۰ برای ادامه تحصیل به ایتالیا سفر کرده، به مدت سه سال سابقه همکاری با گزارش‌گران سازمان ملل در حوزه محیط‌زیست داشته است. مشارکت در پروژه مدل‌سازی تأثیر متغیرهای آب‌وهوا بر محصولات کشاورزی در شمال ایتالیا و مشارکت در پروژه 'استوریا اینروته' (داستان منقطع) درباره مهاجرت و قوانین مربوط به مهاجرت در اروپا و تألیف سه کتاب به زبان فارسی (دو مجموعه شعر و یک مجموعه داستان) از جمله فعالیت‌های دیگر او در این سال‌ها است.

مهمترین دستاورد این کنفرانس باید پایان بخشیدن به استفاده از سوخت‌های فسیلی باشد. با این وجود کشورهای عضو اوپک تاکنون با آن مخالفت کرده‌اند. چندین دستاورد اما به‌دست آمده است: باز شدن پرونده‌ای برای کشاورزی پایدار و پذیرش صندوق ضرر و زیان.

بیست‌و‌هشتمین اجلاس اقلیمی در شهر دبی ۱۲ دسامبر/۲۱ آذر به پایان می‌رسد. هنوز نمی‌توان به‌طور قطعی قضاوت کرد که دستاورد این اجلاس که یکی از مهم‌ترین و مناقشه‌برانگیزترین بخش آن گذر از سوخت‌های فسیلی و حرکت به‌سوی انرژی‌های تجدیدپذیر است چه خواهد بود. اما برای فهم آنچه اجلاس اقلیم دبی در بر خواهد داشت، در سطرهای پایینی نیم‌نگاهی خواهم داشت از دریچه عدالت اقلیمی، وضعیت کودکان، اقلیت‌های جنسی و سرکوب معترضان، به چند اجلاس قبلی. پس از آن به نشست اقلیمی دبی خواهم پرداخت.

از زمان میزبانی مراکش در کاپ ۲۱ در سال ۲۰۱۶ تا کاپ ۲۷ که مصر تقاضای میزبانی کنفرانس سالانه تغییر اقلیم را داد هیچ کشور آفریقایی میزبان این کنفرانس نشد. در حالی‌که گزارش‌های متعددی از جمله گزارش هیئت بین‌دولتی تغییرات اقلیمی (IPCC) در ۲۰۲۱، آفریقا را یکی از آسیب‌پذیرترین قاره‌ها در برابر تغییرات اقلیم دانست.

کاپ ۲۷ و تسلیم در برابر تولیدکنندگان نفت: جهان نتوانست حد ۱٫۵ درجه را تثبیت کند

پیش‌بینی می‌شود بیش از ۱۰۰ میلیون آفریقایی تا سال ۲۰۳۰ در معرض تهدید گرمایش جهانی قرار بگیرند. تنها در یک مورد، سازمان جهانی «نجات کودکان» در گزارشی اعلام کرد:

«در جنوب صحرای آفریقا، تعداد کودکانی که در داخل کشور به‌دلیل بحران اقلیمی آواره شده‌اند تقریباً دو برابر شده است و از یک میلیون نفر در سال ۲۰۲۱ به یک میلیون و ۸۵۰ هزار نفر در سال ۲۰۲۲ رسیده است.»

پس از تصویب پیمان اقلیمی گلاسکو، انتظار می‌رفت مسیر به سوی کاپ ۲۷ با توجه به تمام شرایط بحرانی و گرمایش جهانی و میزبانی یک کشور آفریقایی (مصر) به سمت تأمین مسئولانه اهداف توسط کشورها پیش برود. اما هیچ‌کس پیش‌بینی نکرده بود که از فوریه ۲۰۲۲، با حمله روسیه به اوکراین

وضعیت جهان، به‌ویژه در دسترسی به انرژی و بازار مواد غذایی چگونه تغییر خواهد کرد. اما گویا جهان در مورد شکننده‌بودن قرارها و تعهدها و تاثیر آن بر زندگی انسان‌ها فرای مرز و جغرافیا، از پاندمی نیاموخته بود.

فاصله بیشتری از حقیقت و بسته شدن روزنه‌های امید

با وجود نیاز جامعه جهانی به حرکتی مهم در مدیریت مهار آثار تغییر اقلیم و تاب‌آوری شرایط تازه اقلیمی تحمیلی به بسیاری از کشورهای جهان میزبانی مصر بیشتر سرشار بیم بود تا امید. سازمان عفو بین‌الملل در بیانیه‌ای در ماه مه ۲۰۲۲، این کنفرانس را محکوم کرد و گفت:

«این کنفرانس در شرایطی برگزار می‌شود که مقام‌های مصری در زمینه آزادی بیان، تشکل و اجتماع، فقدان تدابیری برای مبارزه با تبعیض و خشونت جنسی و جنسیتی رنج می‌برند و گزارش‌های بسیاری وجود دارد از سرکوب زنان، دختران و جامعه LGBT.»

نمی‌توان انکار کرد که آزادی فعالیت‌های اجتماعی و اعتراضی و آزادی رسانه و آزادی در نقد سیاست، در پیوند با عدالت اقلیمی است. در این کنفرانس همچنین نقدهای بسیاری به مهم‌ترین حامی مالی کنفرانس، شرکت کوکاکولا وارد بود. گزارش‌های جهانی نشان می‌دهد که این کمپانی از مهم‌ترین تولیدکنندگان پلاستیک غیر قابل بازیافت است، افزون بر آن با تعهد برای کاهش تولید سالانه پلاستیک هم فاصله بسیاری دارد.

سبزشویی از دیکتاتوری نظامی: همزمان با کاپ ۲۷، علاء عبدالفتاح زیر شکنجه است

نشست اقلیمی در دبی: استثمار کارگران و ریاکاری

با این مقدمه نگرانی برای اجلاس اقلیمی که در جریان است بالا گرفت. در پیش جلسات کاپ ۲۸ به میزبانی امارات نیز گزارش‌های متعددی منتشر شد که زوایای مختلف ناامیدی و گام‌های اشتباه نخستین این کنفرانس را روایت می‌کرد.

کاپ ۲۸ در امارات متحده عربی بنا به نقد بسیاری از کنشگران با استثمار و مجموعه‌ای از تضادها در آغاز مواجه شد. در امارات کار در گرم‌ترین ساعات روز ممنوع است. اما کارگران مهاجری که

برای ساخت ساختمان‌های کاپ ۲۸ به کار گرفته شدند نمی‌توانستند توقف کنند. گزارش سندیکا‌های کارگری جهانی نشان داد که در فراهم کردن زیرساخت این کنفرانس مانند میزبانی فوتبال، چه رنجی به کارگران تحمیل شده است.

بسیاری روند این کنفرانس را که هدف حذف سوخت‌های فسیلی را سرلوحه خود قرار داده با منافع شرکت‌های ملی و خصوصی نفت و گاز متناقض می‌دانستند. بر اساس شواهد و گزارش‌های جمع‌آوری شده در آخرین گزارش سازمان دفاعی و تحقیقاتی حقوق بشر «فیر اسکوتر»، صدها مهاجر از کشورهای آفریقایی و آسیای جنوب شرقی مجبور به کار در فضای باز در سه مکان کاپ ۲۸ و در اوج دمایی که به ۴۲ رسیده بود، شدند.

در ادامه، یک جنبش اعتراضی برای بایکوت کنفرانس شکل گرفت. نقد این جنبش با تاکید به نقش خود امارات در تولید گازهای گلخانه‌ای و بهره اقتصادی این کشور از سوخت‌های فسیلی و وضعیت حقوق بشر در امارات و نقش این کشور در جنگ‌های منطقه‌ای بود و با این دلایل این کشور را مناسب میزبانی چنین همایشی نمی‌دانست.

امارات به همراه ایران و عربستان سعودی سه کشور انتهای جدول در مدیریت تغییر اقلیم در سال ۲۰۲۳ هستند. سلطان الجابر، مدیرعامل بزرگترین شرکت نفتی ابوظبی و مدیر اجلاس اقلیمی در دبی در مصاحبه‌ای پیش از آغاز اجلاس گفته بود که «بدون انرژی فسیلی به غارها برمی‌گردیم». دبیر کل سازمان ملل گفته الجابر را «انکار حقیقت» نامید.

آیا نشست ۲۸ اقلیمی سازمان ملل برای ما و محیط زیست ثمری خواهد داشت؟

STELLA

صندوقی برای جبران خسارت: خطر نگرش نواستعماری سبز

یکی از مهمترین موضوعاتی که امارات به عنوان میزبان بر آن به عنوان دستاورد تاکید دارد تشکیل صندوقی برای جبران خسارات کشورهای کم‌بهره و آسیب‌دیده از تغییرات اقلیمی است. موضوعی که آن را گامی برای تحقق عدالت اقلیمی می‌دانند.

کشورهای آفریقایی مدت‌هاست که از کشورهای ثروتمندتر خواسته‌اند تا به تعهدی که در کاپ ۱۵ در کپنهاگ داده شد یعنی پرداخت ۱۰۰ میلیارد دلار در سال به صندوق غرامت، برای کمک به کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و کمک به کشورهای آفریقایی برای مقابله با بحران اقلیمی، پایبند باشند.

در نخستین روزهای سپتامبر سال جاری نخستین اجلاس اقلیمی آفریقا در کنیا برگزار شد. تنها مقایسه سرانه تولید سالانه دی اکسید کربن به ازای هر فرد روشن می‌کند که توجه به عدالت اقلیمی در تضاد میان تولیدکنندگان گازهای گلخانه‌ای و آسیب‌دیدگان از آن تا چه اندازه مهم است.

شکاف‌ها و تضادها زیر چراغ تغییر اقلیم، به‌طور عریان و آشکارا پنهانکاری سیاستمداران را نشان می‌دهند. همچنین بسیاری از فعالین آفریقایی روند اجلاس کنیا و کنفرانس کاپ ۲۸ را «نو استعماری سبز» می‌نامند. روندی که آفریقا را قربانی ریاکاری و فساد سیاستمداران آفریقایی و غفلت از توانمندی انسانی و سرزمینی این قاره برمی‌شمارد و عرصه آزمون و خطا برای رویاهایی عملی‌نشده غرب.

میزبان بعدی اجلاس اقلیمی کشور آذربایجان، یکی از اعضای اوپک خواهد بود. یکی از رسانه‌های محیط زیستی ایتالیایی در این باره نوشت: «ادامه این روند مانند واگذاری مسئولیت بخش اهدای خون به دراکولا است». به بخشی از جمع بندی گزارش لوچیا محقق و روزنامه‌نگار جوان ایتالیایی در حوزه آفریقا در پی این اجلاس اشاره می‌کنم:

«کشورهایی که در طول تاریخ کمترین سهم را در انتشار گازهای گلخانه‌ای جهانی داشته‌اند، از جمله کشورهای هستند که بیشترین تأثیر را از پیامدهای آن می‌گیرند. قاره آفریقا با جمعیتی بالغ بر ۱۳ میلیارد نفر مسئول کمتر از ۴ درصد از انتشار جهانی است. با توجه به منابع بزرگ انرژی، اعم از سبز و غیره تعداد افراد بدون دسترسی به برق در سال‌های اخیر به جای کاهش افزایش یافته است. معضل، چگونگی رفع نیاز این قاره برای انرژی، ترویج توسعه و محافظت از جمعیت آن در برابر رویدادهای شدید اقلیمی واقعی است: آیا می‌توان همه چیز را در انرژی‌های تجدید پذیر سرمایه گذاری کرد؟ یا استفاده از ذخایر بزرگ سوخت‌های فسیلی آفریقا که به‌طور گسترده توسط شرکای غربی تحت کنترل قرار می‌گیرد، مناسب‌ترند؟ مسائل زیادی وجود دارد که باید حل شود تا یک پیشنهاد آفریقایی واحد برای «انتقال عادلانه» برای آفریقا و جهان ایجاد شود.»

گذشته از روند اولویت‌بندی محل هزینه صندوق تشکیل شده و چگونگی تحلیل اولویت‌های آفریقا به‌عنوان قاره‌ای با کمترین نقش در تولید آلاینده، نقدهای بسیاری نیز به روند واگذاری احتمالی پول‌های صندوق وجود دارد. اگر مدیریت این صندوق در دست بانک جهانی باشد و دولت‌ها گزارش‌نویس و تعریف کنندگان پروژه باشند، چگونه می‌توان بر آن نظارت داشت؟ چه نقش و سهم موثری برای سازمان‌های مردم‌نهاد و حوزه آموزش و رفع تبعیض جنسیتی در نظر گرفته شده است؟

همچنان پافشاری در انکار لزوم گذار از انرژی‌های فسیلی

گاردین نوشت: «تعداد شرکت کنندگان لابی‌گر و مسئول و سرمایه‌گذار وابسته به شرکت‌های نفتی در کاپ ۲۸ نسبت به کاپ مصر (۲۷) چهار برابر شده است.»

بسیاری روند این کنفرانس را که هدف حذف سوخت‌های فسیلی را سرلوحه خود قرار داده با منافع شرکت‌های ملی و خصوصی نفت و گاز متناقض می‌دانند. به نظر می‌رسد این شرکت‌ها نیز خود را در نبرد با تلاش برای تغییر و گذار از انرژی فسیلی می‌بینند. سخن اصلی زنان و نوجوانان شرکت‌کننده

در نشست به رسمیت شناختن مسئله حقوق بشر و رفع تبعیض جنسیتی و همینطور عدالت بین‌نسلی با عدالت اقلیمی بود.

در حوزه سیاست انرژی، ما در مرز باریک و خطرناکی در پیوند با گذار از انرژی‌های فسیلی در حرکتیم. در یک سو، با سیاست حذف تدریجی یا کاهش تدریجی سوخت‌های فسیلی مواجهیم که هر کدام معنا و مسیر کاملاً متفاوتی دارند.

در سوی دیگر نیز با فرم تازه‌ای از نگرانی «سبزشویی» در بحث جذب کربن رودر رو هستیم. بسیاری هدف اصلی پروژه‌های جذب کربن و تلاش برای کاهش تولید دی‌اکسید کربن (در پروسه برداشت و انتقال و مصرف سوخت‌های فسیلی) را تلاشی ضروری در موازات و همزمان با تلاش برای حذف سوخت‌های فسیلی می‌دانند. اما در جلسات و گزارش‌های متعدد این دوره از کنفرانس به نظر می‌رسید برخی کشورها تلاش دارند تا این برنامه‌ها را جایگزین توقف استفاده از سوخت‌های فسیلی بدانند.

کنفرانس اقلیمی دبلیو: امید برای طبیعت یا برای غول‌های سوخت فسیلی؟

تولید متان و دی‌اکسید کربن ناشی از فلز سوزی (ایران در آن مقام چهارم جهان را دارد) و حوادث ناشی از استخراج و انتقال سوخت‌های فسیلی اما همچنان غیر قابل انکار و پیش‌بینی‌اند.

در آگوست ۲۰۲۲، مقامات روسیه تصمیم گرفتند گاز طبیعی را در ایستگاه کمپرسور پورتوواپا، در مرز با فنلاند بسوزانند و حجم زیادی از دی‌اکسید کربن را در جو آزاد کنند. سپتامبر ۲۰۲۲ زلزله‌شناسان دانمارکی و سوئدی دو انفجار بزرگ در دریا در نزدیکی جزیره دانمارکی بورنهولم گزارش کردند که در روزهای بعد مشخص شد که نورد استریم ۱ و نورد استریم ۲ خراب شده بودند و چهار نشست وجود داشته که باعث انتشار ۷'۵ تا ۱۴ میلیون تن دی‌اکسید کربن در جو شد.

در پیش‌نویس توافقنامه جدید بحث اعلام خروج از سوخت‌های فسیلی با مخالفت کشورهای اوپک مواجه است. در حالی که نشانه سه برابر شدن ظرفیت انرژی‌های تجدیدپذیر و دو برابر شدن بهره‌وری انرژی تا سال ۲۰۳۰ باقی مانده است. اتحادیه اروپا تا یک روز قبل پایان کنفرانس اعلام کرد: «ما نمی‌توانیم آن را بپذیریم». ترزا ریبرا، وزیر محیط زیست اسپانیا به نمایندگی از اتحادیه اروپا، متن را «به‌وضوح ناکافی» ارزیابی کرد.

در روزهای آخر کنفرانس یکی از نشریات تخصصی انرژی هند در مورد استفاده این کشور از ذغال سنگ خیر داد که «هند تولید ذغال سنگ را تا سال ۲۰۳۰ دو برابر خواهد کرد و به ۱'۵ میلیارد تن خواهد رساند». این در پی تغییر برخی قوانین این کشور در واگذاری معادن به بخش خصوصی و برنامه‌های توسعه این کشور منتشر شد. علاوه بر ایجاد این بی‌انگیزگی در کشورهای موثری مانند هند، کشورهای مثل ایران نیز با سهم بسیار مهم در تولید گازهای گلخانه‌ای (ششمین کشور جهان در تولید دی اکسید کربن) با ترک غیر مسئولانه کنفرانس، روشن نیست چه جایی در مجموعه تعهدات و توافقات خواهند داشت؟!

فراموش‌شدگان و ماندگاران

سخن اصلی زنان و نوجوانان شرکت‌کننده در نشست به رسمیت شناختن مسئله حقوق بشر و رفع تبعیض جنسیتی و همینطور عدالت بین‌نسلی با عدالت اقلیمی بود.

با وجود پیوند معنادار حوزه کشاورزی به‌عنوان نخستین مصرف‌کننده آب و سومین مصرف‌کننده عمده انرژی تا این دوره، سرانجام پرونده مشخصی برای کشاورزی پایدار در این نشست باز شد. موضوعی که به نظر می‌رسد با امنیت غذایی و توانمندی جامعه بومی و روستایی پیوندی گریز ناپذیر دارد.

مسئله سلامت و مدیریت آب با تغییر اقلیم و گرمایش جهانی در مقایسه موضوع انرژی جای کمی روی میز بحث یافت. همینطور نیاز به تغییر قوانین و موضع‌گیری برای حمایت و ساماندهی میلیون‌ها مهاجر اقلیمی.

پرشماری بحث‌های مرتبط با تغییر اقلیم، جامعه جهانی را به وضوح گرفتار گرهی کور کرده است. اما در این تنگاتنگ قلم و واژه و خشم‌های پنهان در نگاه و کلمات باید از ترزا ریبریا، وزیر محیط زیست اسپانیا یاد کرد که حتی از «منزجرکننده» خواندن نامه اوپک به کشورهای شرکت‌کننده کنفرانس هم ابایی نداشت. صراحت زبان او در بیان نظر و نمایندگی صدای اتحادیه اروپا قابل تامل بود. دکتر مایسا روجاس، وزیر محیط زیست شیلی نیز نه تنها به‌عنوان سیاستمدار، بلکه به‌مثابه چهره‌ای دانشگاهی و قابل اعتماد در روند امور مالی صندوق خسارت تلاش بسیاری داشت و صدای آمریکای لاتین در کنفرانس بود. نماینده صلح سبز و ونسا ناکاتا، نوجوان فعال زیست‌محیطی اوگاندایی نیز زنان دیگر حاضر در کنفرانس بودند که تلاش کردند صدای سازمان‌های مردم‌نهاد باشند.

مرحله نهایی «کاپ ۲۸»: سازمان ملل خواستار توافق درباره حذف تدریجی سوخت‌های فسیلی شد

چالش‌ها و باید و نبایدها

به گفته گوترش فرصت تکتک درجه‌های امکان مدیریت وضعیت بحرانی سیاره به سرعت در حال از دست رفتن است.

نتیجه نهایی منتشر شده در پس هر کنفرانس باید محور کار و برنامه کشورها قرار گیرد و این از واقعیت جهان امروز دور است. ما همچنین آمادگی لازم در بالا بردن بازدهی مصرف انرژی را نداریم، عمده دلیل آن هم عدم سرمایه‌گذاری کشورها در رسیدن به حوزه حمل و نقل عمومی پاک و فعالیت‌های عمرانی و صنایع پر بازده و کشاورزی پایدار است.

کنده شدن از منابع سوخت‌های فسیلی که تا امروز با صدها نوع یارانه و ایجاد آلودگی بی پرسش و نظارت در جهان در ولع گسترش را تغذیه کرده است دشوار است. به قول وزیر محیط زیست اسپانیا: «اوپک حاضر است مردم جان خود را از دست بدهند ولی دست از نفت نکشد». از طرفی جایگزین‌ها هم آنقدر که باید و شاید وسوسه‌برانگیز و کافی نیستند. ما در رابطه با طبیعت و شیوه مصرف کردن به انقلابی در اندیشیدن نیاز داریم. همچنین به سرمایه‌گذاری تحقیقی روی منابع تازه انرژی نیز نیازمندیم.

چالش مهم دیگر این است که مجموعه تغییرات باید همزمان و فراگیر باشند و این همراهی برای نجات نسل آینده و سیاره با وجود همه حوادث طبیعی رو به افزایش، هنوز تجسم عینی پیدا نکرده است. همچنان سایه سرمایه‌داران تصمیم‌ساز بر سیاست‌های توسعه دیده می‌شود.

میزبان بعدی اجلاس اقلیمی کشور آذربایجان خواهد بود. یعنی یک عضو اوپک و یک تولیدکننده بزرگ گاز و نفت دیگر، در غیاب کشورهای اروپای شرقی میزبان کنفرانس جهانی تغییرات اقلیمی خواهد شد. به نقل از تیتز یکی از رسانه‌های محیط زیستی ایتالیایی، «ادامه این روند مانند واگذاری مسئولیت بخش اهدای خون به دراکولا است».

راديو زمانه

۱۲ دسامبر ۲۳